

Kursklassificering i högskolan

- hela bilden

Kursklassificering i högskolan - hela bilden

Rapport 2020:20

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2020

Författare: Martin Löwing Jensen

Darienummer: 00508-20

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov

tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Rapportens innehåll	4
Resurstilldelningssystemet i korthet	5
Regeringen sätter ramarna	5
Lärosätena inrättar och klassificerar kurser.....	7
Ifrågasatt likvärdighet	8
Från register till ersättning.....	10
Inga uppgifter vad en specifik utbildning kostar.....	10
Jämförelser med tidigare publicerade uppgifter.....	12
Bara helårsstudenter	12
Vissa skillnader mot andra publicerade uppgifter.....	12
Kursklassificeringen på aggregerad nivå.....	16
Uppföljning genom kurser	16
Uppföljning genom helårsstudenter.....	17
Uppföljning genom helårsstudenternas ekonomiska värde.....	19

Rapportens innehåll

Innehållet i rapporten utgörs först och främst av uppgifter som arbetats fram med hjälp av kursklassificeringsmaterialet. Här beskrivs uppgifterna och jämförs med publicerad statistik där så är möjligt. För att ge uppgifterna rätt kontext finns en kort beskrivning av det system som kursklassificeringen ligger till grund för, nämligen systemet för resurstilldelning till utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

En beskrivning av kursklassificeringssystemet

Kursklassificeringen utgör en hörnsten i resurstilldelningssystemet på grundnivå och avancerad nivå. I avsnittet *Resurstilldelningssystemet* ges en kort beskrivning av hur systemet är uppbyggt och fungerar, samt referenser till mer utförliga beskrivningar.

Ta del av resultaten

Huvudsyftet med rapporten har varit att undersöka det nya material vi fått tillgång till, samt att ge en nationell bild av kursklassificeringen. För att åstadkomma detta ligger fokus på resultat och kommentarer som rör systemet i sin helhet, samt på jämförelser med redan publicerad statistik. Läs mer i avsnitten *Jämförelser* samt *Uppgifter på nationell nivå*.

Universitetskanslersämbetet har också tagit fram resultat uppdelat på *ämnesområde* och *ämnesdelområde*. I arbetet med detta vi använt oss av nya arbetssätt, vilket fått till följd att materialet blivit väldigt omfattande. Tanken är inte att läsaren ska läsa detta ”pärm till pärm”, utan den som är intresserad av detaljuppgifter om kursklassificeringen ska kunna få dessa här. Uppgifterna finns uppdelade per ämnesområde i de åtta bilagor som följer med rapporten.

Resurstilldelningssystemet i korthet

Syftet med det här avsnittet är att ge en bild av det system som ligger till grund för tilldelningen av resurser till utbildningen på grundnivå och avancerad nivå.

Dagens resurstilldelningssystem baseras på hur mycket utbildning som årligen genomförs vid respektive lärosäte. Systemet omfattar alla statliga lärosäten förutom Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan. Det inkluderar också de enskilda utbildningsanordnarna Chalmers tekniska högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. Många lärosäten bedriver utöver den anslagsfinansierade utbildningsverksamheten även uppdragsutbildning. Sådan utbildning finansieras av uppdragsgivaren och ersätts inte genom det system som beskrivs här.

Alla kurser som ges vid svenska lärosäten är klassificerade till ett eller flera utbildningsområden, som i sin tur är knutna till olika ersättningsbelopp. Ersättningen utgår från antalet registrerade studenter (omräknade till helårsstudenter) och deras studieprestationer i form av avklarade poäng (omräknade till helårsprestationer). Dessa ersätts med olika belopp, beroende på vilket utbildningsområde kursen klassificeras som. I tabell 1 redovisas de ersättningsbelopp som gällde för år 2019.

Regeringen sätter ramarna

Det är regeringen som beslutar om vilka **utbildningsområden** som ska finnas och om ersättningsbeloppens storlek. Detta kommuniceras årligen via regleringsbrevet till [universitet och högskolor](#). Från och med 2012 finns 21 utbildningsområdena, sedan utbildningsområdet verksamhetsförlagd utbildning brutits loss från utbildningsområdet undervisning.

Sju av utbildningsområdena gäller konstnärliga utbildningar. Dessa har betydligt högre ersättningsbelopp än övriga utbildningsområden, men omfattar sammantaget få helårsstudenter. För att förenkla figurer och tabeller har vi i den här rapporten slagit samman de konstnärliga utbildningsområdena under samlingsnamnet "konstnärligt".

Av tabellen framgår också att namnet på de grupper av utbildningsområden som avser utbildning inom humaniora, samhällsvetenskap, teologi och juridik respektive naturvetenskap, teknik och farmaci förkortas. Förkortningarna som används, HSTJ och NTF, är

vedertagna, och kommer av utrymmes-, och läsbarhetsskäl att användas i resten av den här texten.

Tabell 1: Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer enligt regleringsbrev till universitet och högskolor, 2019.

Utbildningsområde	Ersättning per helårsstudent, 2020, kr	Ersättning per helårsprestation, 2020, kr
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt (HSTJ)	32 891	21 433
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt (NTF)	56 084	47 296
Vård	59 625	51 642
Medicinskt	66 629	81 044
Undervisning	40 005	41 909
Övrigt	45 041	36 588
Verksamhetsförlagd utbildning	56 695	55 006
Design (Konstnärligt*)	158 927	96 829
Musik (Konstnärligt*)	137 110	86 691
Odontologiskt	49 307	57 437
Idrott	115 794	53 585
Konst (Konstnärligt*)	225 623	96 864
Media (Konstnärligt*)	322 434	258 283
Teater (Konstnärligt*)	315 957	157 375
Dans (Konstnärligt*)	222 213	122 786
Opera (Konstnärligt*)	326 747	195 463

* I den här rapporten kommer vi att använda samlingsbegreppet ”Konstnärligt”.

Ersättningsbeloppen räknas varje år upp enligt en pris- och löneomräkning (PLO) för att kompensera för ökade kostnader till följd av inflationen. Uppräkningen inkluderar ett produktivitetsavdrag (PEK). Regeringen har vid flera tillfällen genomfört så kallade kvalitetsförstärkningar, vilket innebär att ersättningsbeloppen har höjts utöver PLO. Flera av kvalitetsförstärkningarna har riktats mot utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, teologi och juridik.

Statsmakterna beslutar också årligen om det så kallade **takbeloppet**, den övre gräns för ersättningen som varje lärosäte kan erhålla för den utbildning som det utfört under året. Takbeloppet räknas även det årligen upp med PLO. Om statsmakterna bestämmer sig för att öka takbeloppet utöver PLO (och eventuella kvalitetsförstärkningar) betyder det att flera studenter kan utbildas jämfört med tidigare år, något som brukar kallas för en utbyggnad. Utbyggnader har de senaste åren ofta riktats mot

utbildningar som ska leda till examen inom bristyrken, exempelvis sjukvård och undervisning.

Resurstilldelningssystemet infördes i samband med 1993 års universitets- och högskolereform. Det innebar en betydande förändring jämfört med tidigare system, där resurstilldelningen baserades på statsmakternas bedömningar av behovet av utbildningsplatser. Lärosätena fick då alltså betalt för att tillhandahålla ett antal platser på sina utbildningar, oavsett hur många som studenter som sedan deltog i utbildningen.

Lärosätena inrättar och klassificerar kurser

Det är upp till varje lärosäte att, inom vissa ramar, besluta om vilka kurser som ska erbjudas studenterna. Detta innefattar beslut om antal platser, även kallat utbildningens dimensionering, samt om hur utbildningen ska organiseras i olika **kurser**.

I det studieadministrativa systemet **Ladok** registreras samtliga kurser tillsammans med antal helårsstudenter och helårsprestationer, totalt och uppdelade på män och kvinnor. Registret innehåller också information om själva kursen. Förutom basinformation så som kursnamn, år, termin och lärosäte finns även ytterligare variabler och indelningar tillgängliga. I faktarutan nedanför listar vi några av de uppgifter som är centrala för förståelsen av den här texten.

För vårt ändamål är de viktigaste indelningarna av informationen **utbildningsområde** och **SCB-ämne**. Den förstnämnda är själva kursklassificeringen, som beskrivits ovan. Den andra indelningen görs av SCB för statistiska ändamål. Som framgår av faktarutan *Dataunderlag* är den här indelningen hierarkisk, och består på den lägsta nivån av 181 ämnesgrupper. Varje kurs tilldelas bara en ämnesgrupp, och således också ett av de 41 ämnesdelområdena och ett av de 8 ämnesområdena. För den fortsatta läsningen är det viktigt att ta med sig att indelningen i utbildningsområde respektive SCB-ämne skiljer sig åt i såväl tid (införande i lokalt system/rapportering till Ladok), utförare (lärosäte/SCB) och syfte (resurstilldelning/statistik).

Lärosätena beslutar alltså själva hur kurserna ska **klassificeras** till utbildningsområden. Varje kurs ska klassificeras till ett eller flera av de utbildningsområden som framgår av tabell 1. En kurs kan exempelvis klassificeras som 40 procent teknik och 60 procent humaniora och teologi, eller som 100 procent medicin. I instruktionerna¹ för hur klassificeringen ska utföras klargörs att det enbart är kursens ämnesmässiga innehåll som ska vara styrande för klassificeringen. Detta

¹ [Regleringsbrev avseende universitet och högskolor](#), bilaga 1, punkt 5.1 (2020)

bidrar till svårigheterna med att följa upp hur likvärdig klassificeringen av kurser är inom systemet, eftersom att det är väldigt svårt att avgöra i vilken utsträckning eventuella skillnader beror på skillnader i kursernas innehåll eller inte.

Dataunderlag

Uppgifterna hämtas ur det studieadministrativa systemet [Ladok](#), som administreras och utvecklas av ett konsortium bestående av 37 lärosäten och Centrala studiestödsnämnden.

SCB-ämne är en hierarkisk uppdelning av samtliga kurser i Ladok. Indelningen består av tre nivåer;

- 8 ämnesområden,
- 41 ämnesdelområden och
- 181 ämnesgrupper.

Det är SCB, i samarbete med Universitetskanslersämbetet, som förvaltar och utvecklar den här statistiska standarden. [Här](#) kan man läsa mer.

Utbildningsområde är den indelning av kurser vid svenska lärosäten som ligger till grund för resurstilldelningssystemet. Indelningen kan du läsa mer om nedan, och framgår av tabell 1. Det är regeringen som beslutar om indelningen. Läsa mer i regleringsbrevet till universitet och högskolor (se not nedan).

Yrkesexamensprogram är en gruppering av kurser i program som alla leder till en specifik examen. Används för statistikändamål.

Omfattning på en kurs mäts i hur många högskolepoäng som kursen ger.

Takt: ges kursen på exempelvis hel- eller halvfart (100 eller 50 %)?

Utbildningsform: ges kursen på campus eller distans?

Nivå: ges kursen på grund-, eller avancerad nivå?

Ifrågasatt likvärdighet

Frågan om hur likvärdig kursklassificeringen har varit aktuell allt sedan systemet infördes 1993. Lärosätena kan anses ha ekonomiska incitament att klassificera kurser till utbildningsområden med höga ersättningsbelopp, snarare än till dem som bäst matchar kursens innehåll.

Det här påverkar (i den mån det sker) statsmakternas förmåga att styra hur mycket utbildningen inom olika ämnesområden får kosta, och också likvärdigheten mellan olika lärosäten. Universitetskanslersämbetet, Högskoleverket och Riksrevisionen har vid ett flertal tillfällen, i såväl egeninitierade analyser och som svar på regeringsuppdrag, berört ämnet. Här nämner vi bara ett urval i syfte att beskriva hur diskussionen har gått under åren.

År 2002 publicerade Högskoleverket en rapport² där man bland annat föreslog att likvärdigheten i kursklassificeringen kunde följas upp med hjälp av ett jämförelseindex. Genom att beräkna det ekonomiska utfallet som blev följderna av kursklassificeringen för varje lärosäte, och sedan jämföra det med hur utfallet skulle ha blivit om lärosätet använt den genomsnittliga klassificeringen, fick man fram ett indextal. Om indextalet avvek mycket ansågs det betyda att kursklassificeringen på det lärosätet, inom det ämnet, inte låg i linje med övriga lärosätens klassificeringar. Detta var ett tecken på att bristande likvärdighet. Sådan uppföljning genomfördes under de följande åren i olika analyser och promemorior.

Riksrevisionen kom i en rapport³ från 2010 fram till att bristfällig styrning och uppföljning från regeringen respektive Högskoleverket hade lett till att lärosätena klassificerat liknande kurser på olika sätt. Regeringen behandlade frågan i budgetpropositionen för 2012⁴, där man underströk att principerna från systemets införande fortfarande gällde. Klassificeringen ska enbart baseras på kursens innehåll, och inte utifrån exempelvis resursåtgång, undervisningsmetod eller huruvida kursen ingår i ett utbildningsprogram som i huvudsak har en annan klassificering. Regeringen gav samtidigt Högskoleverket i uppdrag att utveckla uppföljningen av kursklassificeringen tillsammans med lärosätena.

Gemensamt för tidigare uppföljningar är att de har baserats på kursklassificeringens utfall mellan lärosäten, inom olika ämnen (exempelvis genom index). I de fall det visade sig finnas skillnader blev slutsatsen att likvärdigheten i klassificeringen var bristande – lärosätena agerade på sina ekonomiska incitament. I en rapport från 2012⁵ ifrågasatte Högskoleverket den slutsatsen – kurser inom samma ämnesgrupp kan nämligen ha olika ämnesinnehåll, vilket kunde motivera skillnader i klassificering. För att avgöra om klassificeringen avviker från det som förväntas måste man, enligt rapporten, ha kännedom om kursernas innehåll samt vetenskaplig expertis.

² *Klassificering av kurser – ett regeringsuppdrag*, HSV, (reg.nr: 63-5822-0)

³ *Klassificering av kurser vid universitet och högskolor – regeringens styrning och Högskoleverkets uppföljning*, Riksrevisionen, RiR 2010:4

⁴ Prop. 2011/12:1, Utgiftsområde 16, s. 46

⁵ *Högskoleverkets uppföljning av kursklassificering vid universitet och högskolor*, HSV, 2012:25 R

Den senaste uppföljningen är en avrapportering av ett regeringsuppdrag till Universitetskanslersämbetet publicerad år 2017⁶. I rapporten konstaterar man att klassificeringen i huvudsak sker enhetligt, men att det fanns vissa avvikelser som inte kan förklaras av kursens innehåll.

Från register till ersättning

I slutet av året gör varje lärosäte som omfattas av resurstilldelningssystemet en sammanställning av antalet helårsstudenter och helårsprestationer samt det ekonomiska värde dessa motsvarar. Resultatet blir en matris, kallad för ”**fakturan**”, som till form och innehåll beskrivs i regleringsbrevet till universitet och högskolor. Varje lärosäte publicerar denna sammanställning i sin årsredovisning, som en del av anslagsavräkningen.⁷

Det samlade ekonomiska värdet av utbildningsvolymen – värdet av samtliga helårsstudenter och helårsprestationer inom olika utbildningsområden – stäms sedan av mot takbeloppet vid avräkningen av lärosätets **ramanslag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå**.

Om utbildningsvolymens värde motsvarar takbeloppet får lärosätet räkna av hela takbeloppet. Detsamma gäller om utbildningsvolymens värde överstiger takbeloppet. I den situationen, vid så kallad överproduktion, får lärosätet emellertid inte mer pengar i ersättning från staten. Det överproducerande lärosätet kan istället spara överproduktionen, dvs. det överskjutande beloppet (upp till maximalt tio procent av takbeloppet), till framtiden för avräkning ett kommande budgetår när man inte uppnår tilldelat takbelopp.

Om lärosätet har en utbildningsvolym som understiger takbeloppet kan överproduktion från tidigare år användas för avräkning mot takbeloppet. Det finns också möjlighet att spara outnyttjat anslag till kommande år, så kallat anslagssparande.

Inga uppgifter vad en specifik utbildning kostar

Slutligen är det viktigt att påpeka att det står lärosätena fritt att själva utforma sin interna medelsfördelning som de vill. De kan alltså fritt frångå de nationella ersättningsbeloppen när medlen ska fördelas från central nivå, genom olika fakulteter och institutioner (eller motsvarande), och vidare till enskilda kurser. Det vi undersöker är alltså ett system som

⁶ Uppföljning av ersättningsbeloppen för högre utbildning, UKÄ, R 2017:6

⁷ Se exempelvis [Göteborgs universitets årsredovisning 2019](#), s. 99.

reglerar lärosätenas intäkter, och inte de kostnader som uppstår vid utbildningen.

Det här gör att vi genom kursklassificeringsmaterialet inte kan uttala oss om hur mycket en enskild utbildningsplats kostar – bara hur mycket ersättning den ger upphov till inom resurstilldelningssystemet. Det gör det också vanskligt att dra slutsatser av att jämföra utbildningar vid olika lärosäten. Att den genomsnittliga ersättningen för en helårsstudent på civilingenjörsprogrammet på ett lärosäte var 20 procent lägre per år än på ett annat, betyder alltså inte att utbildningen på det första lärosätet kostar mindre.

Jämförelser med tidigare publicerade uppgifter

I det här avsnittet presenteras resultat från beräkningar baserade på kursklassificeringsmaterialet samt jämförelser mellan dessa och andra, tidigare publicerade, uppgifter. Syftet har varit att verifiera att uppgifterna beräknats korrekt samt att öka förståelsen för materialet. Kontentan av jämförelsen är att det finns vissa skillnader, men att dessa på det stora hela inte anses ha någon inverkan på hur resultaten bör tolkas.

Bara helårsstudenter

I den här rapporten används uppgifter om helårsstudenter men inte helårsprestationer. Hur många helårsprestationer som registreras på en kurs är beroende av studenternas prestationsgrad, vilken varierar mellan så väl lärosäten som ämnesområden. Genom att exkludera dem ur analysen minskar vi komplexiteten i uppgifterna.

Målet med den här rapporten har varit att beskriva utfallet av kursklassificeringen, snarare än att återskapa lärosätenas fakturor, vilket gör denna avgränsning ändamålsenlig. Det är dock viktigt att komma ihåg när man läser vidare i texten. I framtiden är det fullt möjligt att inkludera även denna komponent i statistik, analys och utvärderingar.

Vissa skillnader mot andra publicerade uppgifter

Sammantaget, för 2019, noteras att antalet helårsstudenter i kursklassificeringsmaterialet uppgick till 297 000, till ett samlat ekonomiskt värde av 14,7 miljarder kronor. Motsvarande värden baserade på årsredovisningsuppgifter var 289 000 helårsstudenter respektive 14,2 miljarder kronor. Här nedanför beskriver de (fel)källor som ger upphov till den här avvikelserna.

För det första ingår i det material vi har tillgång samtliga studenter som är registrerade på lärosätenas kurser, inte bara de som ligger till grund för beräkningen av utbildningsvolymens ekonomiska värde. Det rör sig om studenter från tredje land som själva bekostar sin utbildning, och vi har inte möjlighet att räkna bort dessa.

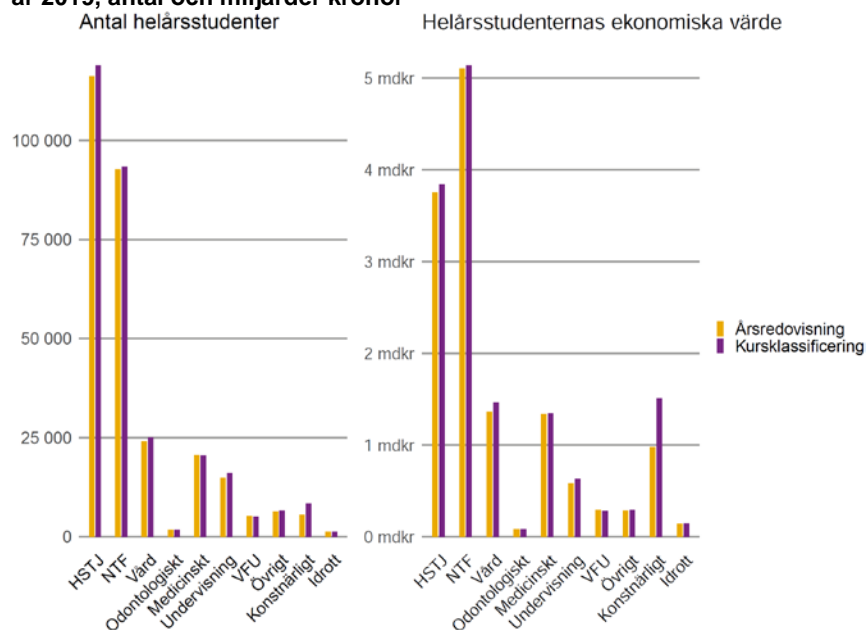
Den här skillnaden gör att det överlag kommer att ingå något fler studenter i kursklassificeringsmaterialet, i förhållande till vad som presenteras inom den ekonomiska statistikens takbeloppsuppföljning. Uppgifterna är dock i linje med de uppgifter om helårsstudenter och

helårsprestationer som publiceras inom statistikprodukten grundnivå och avancerad nivå.⁸ Genom befintlig statistik vet vi att andelen betalande studenter generellt är relativt hög på våra tekniskt inriktade lärosäten. Av figur 1 verkar det dock som att avvikelser från takbeloppsuppgifterna inte är märkvärdigt större inom NTF jämfört med andra utbildningsområden. Den här skillnaden bedöms inte påverka jämförbarheten i någon större utsträckning.

Effekten av detta framgår av figur 1, där man kan se en liten men systematisk skillnad mellan de värden som hämtas från årsredovisningarnas fakturor (gula) jämfört med de som beräknats utifrån kursklassificeringsmaterialet (lila). I den vänstra panelen räknar vi antalet helårsstudenter, och i den högre beräknar vi och jämför helårsstudenternas ekonomiska värde.

För det andra finns en viktig skillnad i antal helårsstudenter som registreras på kurser inom de konstnärliga utbildningsområdena (se tabell 1). För att kunna kontrollera kostnaderna för de här utbildningarna beslutar regeringen årligen om hur många helårsstudenter som varje lärosäte har rätt att avräkna inom respektive konstnärligt utbildningsområde. Om antalet helårsstudenter inom exempelvis design vid ett visst lärosäte överstiger det maximalt tillåtna under ett givet år har lärosätet rätt att istället avräkna dessa som om de vore registrerade på kurser inom humaniora, samhällsvetenskap, naturvetenskap eller teknik.⁹

Figur 1: Helårsstudenter (v) och ersättning (h) efter utbildningsområde och källa (gul = Årsredovisningsuppgifter, lila = Kursklassificeringsuppgifter), år 2019, antal och miljarder kronor

⁸ [Högskolan i siffror](#), Universitetskanslersämbetets statistiska databas

⁹ Enligt Bilaga 1, punkt 5.1, i regleringsbrevet till universitet och högskolor (länk i not 2)

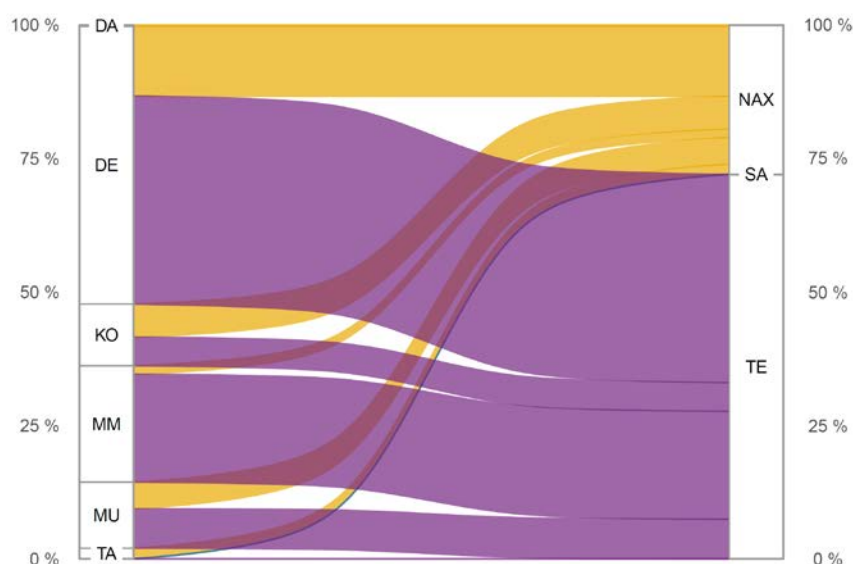
Det här gör att antalet helårsstudenter inom just konstnärliga utbildningsområden är ytterligare lite fler i förhållande till takbeloppsuppföljningen, jämfört med inom övriga utbildningsområden. Antalet helårsstudenter blir också marginellt lägre inom framförallt NTF, men även HSTJ. Påverkan blir inte så stor när vi, som i den vänstra panelen i figur 1, räknar antal helårsstudenter. Men, eftersom att ersättningsbeloppen för de konstnärliga utbildningsområdena är betydligt högre än övriga, blir skillnaden desto större när vi istället jämför helårsstudenternas ekonomiska värde, vilket framgår av den högra panelen.

I lärosätenas årsredovisningar finns information om hur lärosätena har omfördelat de helårsstudenter som översteg det maximala antalet inom respektive konstnärligt utbildningsområde. År 2019 handlade det totalt om knappt 2 300 helårsstudenter, varav de flesta - strax över hälften - studerade kurser inom design. Fördelningen av dessa helårsstudenter mellan de olika konstnärliga utbildningsområdena framgår av den vänstra sidan i figur 2.

I figuren kan man också följa hur lärosätena har valt att omfördela de här helårsstudenterna till andra utbildningsområden. De gula strömmarna visar omfördelningen till naturvetenskap, de lila till teknik och de blåa till samhällsvetenskap. I princip samtliga helårsstudenter omfördelades till antingen teknik eller naturvetenskap, utbildningsområden som har samma ersättningsbelopp.

Figur 2: Helårsstudenter som översteg maxtaget inom de konstnärliga utbildningsområdena, efter konstnärligt utbildningsområde (vänster) och det område de blev omfördelade till (höger), år 2019, andel

DA: Dans, DE: Design, KO: Konst, MM: Media, MU: Musik, TA: Teater. NAX: Naturvetenskap, SA: Samhällsvetenskap, TE: Teknik

Den här informationen gör det möjligt att på aggregerad (lärosätes-) nivå förklara och kvantifiera skillnaden mellan de olika källorna som uppstår på grund av de helårsstudenter inom konstnärliga utbildningsområden

som ”skjuter över” maxtaket. Men, eftersom att man inte kan veta vilka studenter (eller vilka kurser dessa läser, rättare sagt) det är som omfördelas kan samma beräkning inte genomföras desegregerad nivå. Därför kommer vi även fortsättningsvis här att redovisa uppgifter som skiljer sig på det sätt som beskrivs ovan.

För det tredje finns en skillnad i mätperioden mellan uppgifterna om kursklassificeringen och de som ligger till grund för resurstilldelningen. I materialet är kurserna indelade i terminer, vilket gör det möjligt att återge uppgifterna efter termin, läsår eller år. I det här fallet utgörs år av summan av vårterminen och höstterminen. Detta innebär att de helårsstudenter som avser den del av höstterminen som infaller i januari alltid kommer hänföras till föregående år. Detta är en skillnad gentemot lärosätena som kan använda ett strikt kalenderår (1 januari – 31 december) i framtagandet av motsvarande uppgifter. Vi väljer i att redovisa uppgifterna per år (summan av vårterminen och höstterminen) för att göra jämförbarheten med resurstilldelningssystemet så stor som möjligt. På grund av att antalet helgfria vardagar varier mellan åren kommer den här skillnaden att vara olika stor under olika år, med en viss systematik. Avvikelsen bedöms dock ha en begränsad effekt på jämförbarheten mellan uppgifterna.

Kursklassificeringen på nationell nivå

I det här avsnittet redovisas uppgifter om kursklassificeringen nationellt, det vill säga för samtliga kurser som ges vid svenska lärosäten. Avsnittet har två huvudsakliga syften. Till att börja med vill vi ge en nationell bild av systemet och utfallet av kursklassificeringen. Samtidigt tar vi också tillfället i akt att i korthet resonera kring hur de olika måtten kan användas framöver.

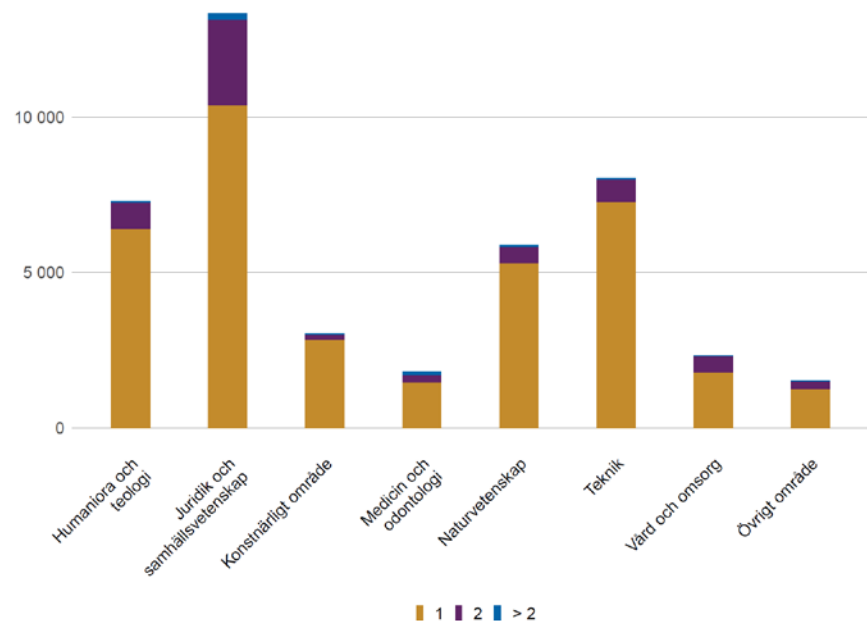
Det går att beskriva och följa upp lärosätenas klassificering av sina kurser till utbildningsområden på olika sätt. Ett första är att studera de kurser som erbjuds studenterna på grundnivå och avancerad nivå. Det går också att undersöka hur helårsstudenter och helårsprestationer hänförs till olika utbildningsområden till följd av kursklassificeringen. Slutligen kan man också beräkna och undersöka utbildningens ekonomiska värde, så som det beräknas i lärosätenas årsredovisningar. Som nämnts tidigare har vi i den här rapporten valt att för enkelhetens skull helt exkludera helårsprestationerna. Detta gäller både när vi räknar med antalet helårsstudenter samt dessas ekonomiska värde. Nedan går vi i tur och ordning de igenom resultat som baserats på de olika mått som nämnts här.

Uppföljning genom kurser

Den svenska högskolas utbildningsutbud utgjordes av knappt 51 000 kurser under 2019. Inom vissa ämnen finns kurser att läsa vid i princip samtliga lärosäten, medan det inom andra ämnen endast erbjuds kurser vid något enstaka. I dagsläget saknar Universitetskanslersämbetet statistik kring högskolans kursutbud, så att ta fram uppgifter om detta har ett nyhetsvärde i sig självt.

Som namnet antyder är det kursen, och dess ämnesmässiga innehåll, som utgör grunden i kursklassificeringssystemet. Av figur 3 framgår det totala antalet kurser inom olika ämnesområden (för förklaring av begrepp, se faktarutan *Dataunderlag*) vid svenska universitet och högskolor samt hur många av kurserna som klassificeras till ett, två respektive tre eller flera utbildningsområden. Totalt uppgick alltså antalet kurser till knappt 51 000 under året, varav drygt 12 500 gavs inom det största ämnesområdet, juridik och samhällsvetenskap.

Figur 1: Kurser efter ämnesområde (x-axel) och antal kursklassificeringar per kurs (grupp), budgetåret 2019, antal

Den högsta andelen kurser, knappt 24 procent, som var klassificerade till mer än ett utbildningsområde fanns inom vård och omsorg. Detta följdes av juridik och samhällsvetenskap (22 procent) och medicin och odontologi (20 procent). Den lägsta andelen, knappt 7 procent, fanns inom det konstnärliga ämnesområdet.

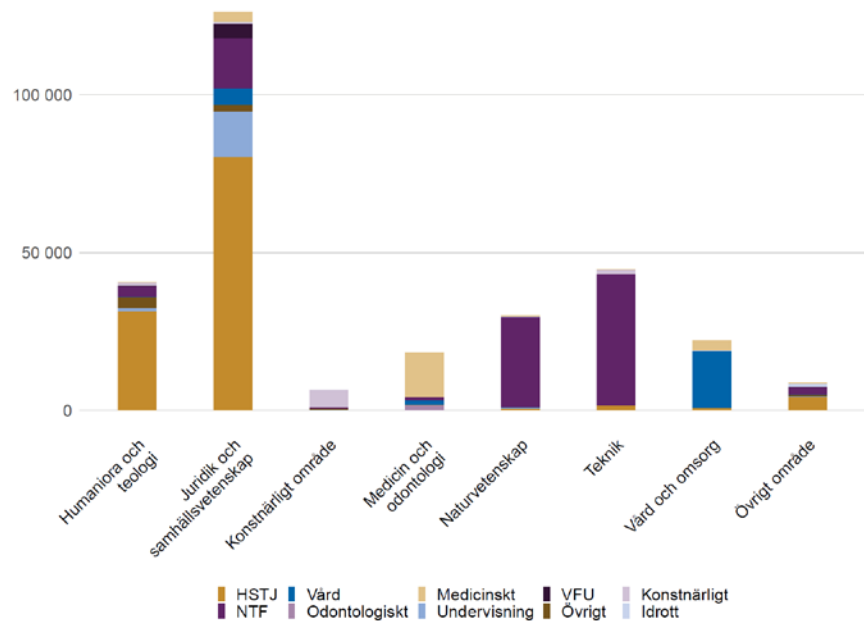
Uppföljning genom helårsstudenter

Som en följd av kursklassificeringen kan helårsstudenter som var registrerade vid svenska lärosäten hänföras till olika utbildningsområden. Universitetskanslersämbetet och Statistiska centralbyrån publicerar redan uppgifter om antalet helårsstudenter baserat på uppgifter ur Ladok, bland annat i [statistikdatabasen](#).

Det är inte helårsstudenter eller helårsprestationer i sig som klassificeras, utan kurserna. Som en följd av klassificeringen hänförs helårsstudenter (och helårsprestationer) till ett eller annat utbildningsområde, och genom att beräkna hur många de är får man snabbt en bild över utbildningens omfattning. Genom det här sättet att närma sig materialet kommer man en bit från själva kursklassificeringen, men i gengäld närmare den verksamhet som faktiskt bedrivs på lärosätena.

Av knappt 300 000 helårsstudenter som studerade vid svenska lärosäten utgjordes drygt 125 000 av studerande på kurser inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap. Sett till klassificeringen kan 63 procent av dessa hänföras till något av utbildningsområden inom HSTJ. Men, en betydande del (omkring 13 procent) av helårsstudenterna kan hänföras till något av utbildningsområdena NTF. Återstoden (drygt 45 procent) hänförs till övriga utbildningsområden.

Figur 2: Helårsstudenter efter ämnesområde (x-axel) och utbildningsområde (grupp), budgetåret 2019, antal

Inom områdena teknik och naturvetenskap var majoriteten av helårsstudenterna, i båda fallen en bit över 90 procent, hänfödda till utbildningsområdet NTF. Det största utbildningsområdet inom medicin och odontologi var medicin (76 procent), inom vård och omsorg var det vård (83 procent), inom konstnärligt område var det konstnärliga utbildningsområden (84 procent) och slutligen HSTJ inom övrigt område (50 procent). Det största utbildningsområdet utgjorde alltså över 50 procent av helårsstudenterna inom samtliga ämnesområden (inom övrigt uppgick andelen HSTJ egentligen till 49,5 procent).

Genom att följa upp helårsstudenter istället för kurser får man en bättre förståelse för hur den faktiska utbildningsverksamheten ser ut, vilket såklart är en fördel. Både Universitetskanslersämbetet och SCB har redan en ganska omfattande uppföljning av antalet helårsstudenter i sin statistik, i analyser och rapporter.

Det är värt att notera skillnaderna i hur stora andel som kurserna respektive helårsstudenterna utgör inom de olika ämnesområdena. Juridik och samhällsvetenskap utgjorde, exempelvis, en fjärdedel av det totala kursutbudet, men alltså drygt 43 procent av det totala antalet helårsstudenter.

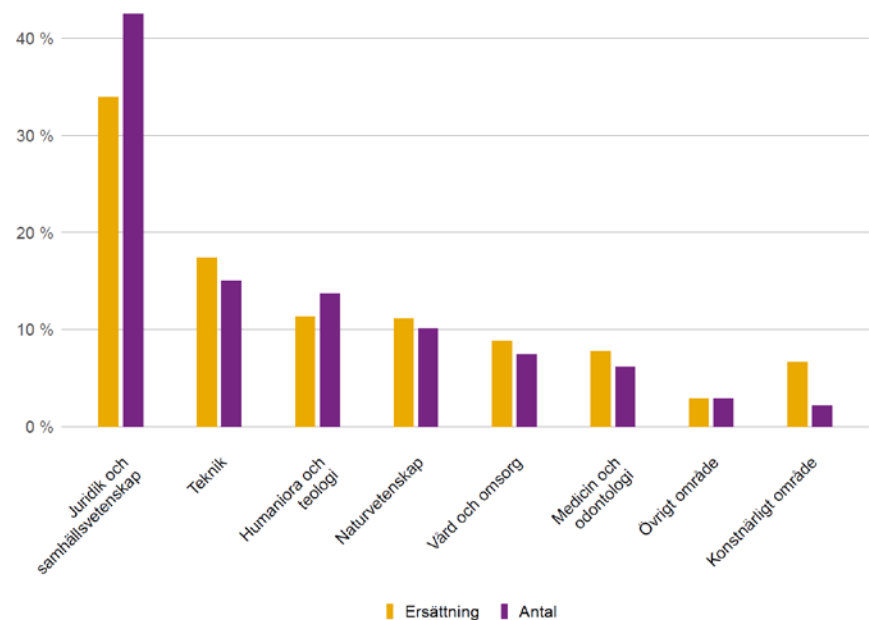
Uppföljning genom helårsstudenternas ekonomiska värde

Tillslut beräknar vi också helårsstudenternas ekonomiska värde till knappt 14,7 miljarder kronor. Hela syftet med kursklassificeringen, och resurstilldelningssystemet i sig, är att fördela pengar till lärosätena baserat på den utbildning dessa utför. Genom ersättningen kommer man så när detta som möjligt. För en beskrivning av hur själva systemet fungerar rekommenderas den korta genomgången tidigare i rapporten.

Precis som lärosätena gör i sina årsredovisningar multipliceras antalet helårsstudenter med ersättningsbeloppet för respektive utbildningsområde. Om inget annat nämns så används genomgående 2019 års ersättningsbelopp (tabell 1).

I figur 3 jämförs de andelar som ersättningen respektive helårsstudenter inom ämnesområdena utgör av det totala antalet/beloppet. Ersättningen inom juridik och samhällsvetenskap utgjorde 34 procent av det totala värdet (gul stapel) samtidigt som motsvarande andel helårsstudenter (lila stapel) uppgick till 43 procent. Som framgår var rangordningen mellan ämnesområdena den samma oavsett om man jämför andelen helårsstudenter eller andelen ersättning, med undantag från att övrigt och konstnärligt ämnesområde byter plats.

Figur 3: Helårsstudenternas- respektive ersättningens andel, efter ämnesområde, budget år 2019

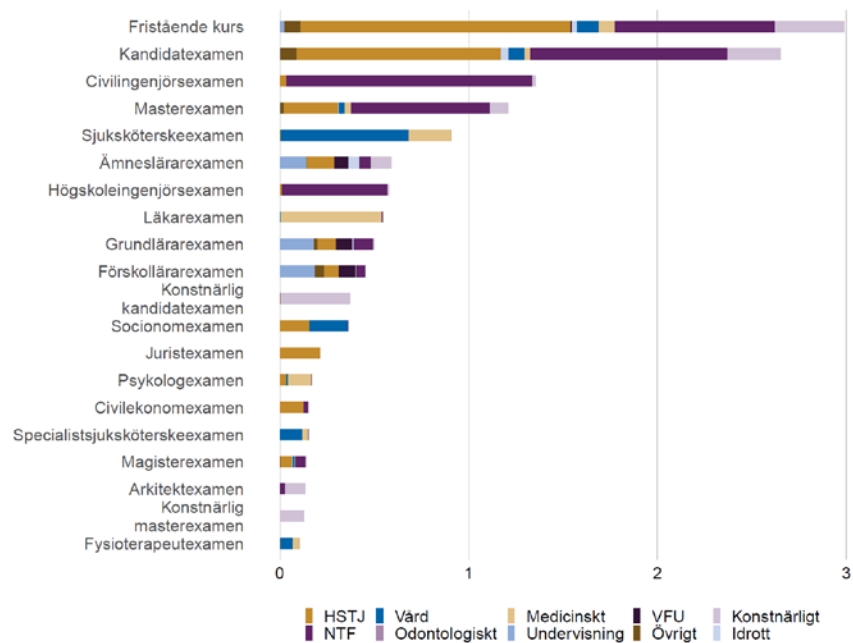
Andelen helårsstudenter var högre än andelen ersättning inom juridik och samhällsvetenskap samt humaniora och teologi (lila stapel högre än gul). Inom resterande områden gällde det omvända, med undantag för övrigt område där andelarna i princip var de samma. Utav samtliga ersättningsbelopp var det för HSTJ det lägsta, samtidigt som stora delar av helårsstudenterna inom de här ämnesområdena vart ersatta med just det beloppet. Ämnesområden där den genomsnittliga ersättningen var

högre än genomsnittet i systemet som helhet kommer att uppvisa en större andel av ersättningen relativt sin andel av helårsstudenter.

I materialet finns också uppgifter om yrkesexamensprogram. I figur 4 nedan redovisas beräkningar av ersättningen som lärosätena erhåller för ett urval av de här programmen. Beräkningen exkluderar värdet av helårsprestationerna. De fristående kurserna består, som namnet antyder, av kurser som inte organiserats inom ett specifikt program. Inom den här gruppen var helårsstudenternas totala ekonomiska värde nästan 3 miljarder kronor, vilket gjorde det till den största av alla.

Figur 4: Ersättning för helårsstudenter efter yrkesexamensprogram (y-axel, ett urval) utbildningsområde (grupp), miljarder kronor, budgetåret 2019.

Urvalet är baserat på den totala ersättningen inom yrkesexamensprogrammet. Yrkesexamensprogram där värdet understeg 100 miljoner kronor har exkluderats av utrymmesskäl.

Vi ser också värdet av helårsstudenterna på program som leder till generella examina, kandidatexamen och masterexamen, var stort. Det största icke-generella yrkesexamensprogrammet var det som leder till civilingenjörsexamen (1,4 miljarder), följt av sjuksköterske- (0,9 miljarder), och ämneslärarexamen (0,6 miljarder).

Universitetskanslersämbetet får ofta frågor om hur mycket en students utbildning kostar, och svaret är alltid att vi, med hjälp av de uppgifter vi har att tillgå, inte kan veta det. Det här har flera olika anledningar, men en viktig sådan är att det står lärosätena fritt att själva omfördela sina anslag internet. Att vi nu har tillgång till de kompletta kursklassificeringsuppgifterna förändrar inte detta.

Det man kan göra är att beräkna den genomsnittliga ersättningen per student, vilket nu har blivit enklare, och möjligt att göra på mer disaggregerad nivå. Det är återigen viktigt att påpeka att uppgifterna

enbart gäller ersättningen för helårsstudenter, och inte helårsprestationer samt att detta inte är att likställa med vad en student kostar.

I tabell 2 presenteras beräkningar av den genomsnittliga ersättningen för helårsstudenter uppdelat på ämnesområde. Det är uppenbart att ersättningen varierade kraftigt. Exempelvis var den inom juridik och samhällsvetenskap 39 570 kronor, knappt 10 000 kronor lägre än den genomsnittliga ersättningen inom systemet. Som kontrast var den inom exempelvis medicin och odontologi 62 500 kronor, nära 13 000 kronor högre än det totala genomsnittet. Ersättningen för helårsstudenter inom ämnesområdet övrigt låg väldigt nära det totala genomsnittet.

Tabell 2: Genomsnittlig ersättning per helårsstudent, efter ämnesområde, budgetåret 2019, kr

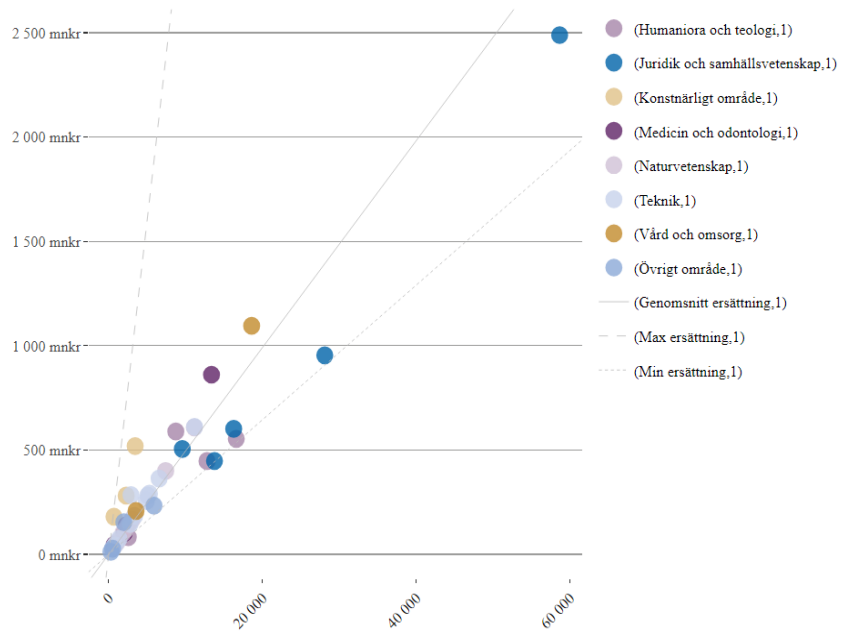
Ämnesområde	kr
Juridik och samhällsvetenskap	39 569
Humaniora och teologi	41 165
Övrigt område	49 540
Systemet totalt	49 587
Naturvetenskap	54 588
Teknik	57 418
Vård och omsorg	58 875
Medicin och odontologi	62 504
Konstnärligt område	154 032

Ett annat sätt att undersöka förhållandet mellan antalet helårsstudenter och det ekonomiska värde dessa motsvarar visas i figur 5. Av figurens x-axel kan man avläsa antalet helårsstudenter, och på y-axeln det ekonomiska värde dessa motsvarar. I figuren plottas dessa värden för olika ämnesdelområdena, grupperat efter ämnesområde (färg).

Linjerna motsvarar olika ersättningsnivåer som kan användas som referens. Den nedersta linjen (prickig) motsvarar det lägsta ersättningsbeloppet (HSTJ), den mittersta (solid) motsvarar det genomsnittliga ersättningsbeloppet (*Systemet totalt* i tabell 2), och den översta det högsta ersättningsbeloppet (det konstnärliga utbildningsområdet opera). Som förväntat varierade den genomsnittliga ersättningen per helårsstudent även mellan ämnesdelområdena.

Figur 5: Förhållande mellan antal helårsstudenter (x) och det ekonomiska värde dessa motsvarar (y) inom ämnesdelområden, efter ämnesområde (grupp), år 2019.

Linjerna motsvarar olika ersättningar per helårsstudent; den nedersta (prickiga) linjen visar den lägsta ersättningsnivån (HSTJ), den mittersta (solida) visar den genomsnittliga ersättningsnivån, och den översta (streck) visar det högsta ersättningsbeloppet (opera).

En fördel med att använda helårsstudenternas värde som mått vid uppföljning är att det direkt anknyter till det system som reglerar lärosätenas intäkter. Genom att använda ersättningen skapar vi också en länk mellan statistiken över lärosätenas utbildningsverksamhet och den ekonomiska statistiken, vilket öppnar upp intressanta möjligheter. Tanken med mål- och resultatstyrning är att lärosätenas beslut om utbud och dimensionering ska påverkas av hur mycket intäkter som olika utbildningsprestationer genererar, vilket alltså kvantifieras genom ersättningen.

Det finns två nackdelar med måttet. För det första är det, som vi diskuterat tidigare, lätt för en användare att anta att de mått vi presenterar här går att likställa med hur mycket resurser som spenderas på en student på en specifik utbildning. Detta är alltså fel. För det andra mäter vi inte helårsstudenternas faktiska värde i någon bredare ekonomisk mening, eftersom "priset" är reglerat av statsmakterna. Värdet är bara relevant inom ett slutet system, vilket gör det vanskligt att jämföra "kostanden" för en helårsstudent på en specifik utbildning med någon annan produkt, som prissätts genom andra mekanismer.

Ämnesuppdelade uppgifter

För att visa på potentialen i kursklassificeringsmaterialet har vi, som komplement till den här rapporten, tagit fram uppgifter uppdelat på ämnesområdes- och ämnesdelområdesnivå. Uppgifterna presenteras i bilagorna 1 till 8, en per ämnesområde. För att göra det enklare att hitta ett specifikt ämnesdelområde presenterar vi indelningen här.

Tabell 3: Indelning i ämnesområden och ämnesdelområden. Den första siffran i "Ordning" anger vilken bilaga uppgifterna återfinns i.

Ordning	Ämnesområde	Ämnesdelområde
1.1	Juridik och samhällsvetenskap	Beteendevetenskap
1.2	Juridik och samhällsvetenskap	Ekonomi/administration
1.3	Juridik och samhällsvetenskap	Övriga samhällsvetenskapliga ämnen
1.4	Juridik och samhällsvetenskap	Juridik
1.5	Juridik och samhällsvetenskap	Informatik/Data- och systemvetenskap
2.1	Teknik	Datateknik
2.2	Teknik	Maskinteknik
2.3	Teknik	Elektroteknik
2.4	Teknik	Övrig teknik
2.5	Teknik	Industriell ekonomi och organisation
2.6	Teknik	Byggnadsteknik/Väg- och vatten
2.7	Teknik	Arkitektur
2.8	Teknik	Samhällsbyggnadsteknik
2.9	Teknik	Teknisk fysik
2.10	Teknik	Kemiteknik
2.11	Teknik	Lantmäteri
3.1	Humaniora och teologi	Språkvetenskapliga ämnen
3.2	Humaniora och teologi	Historisk-filosofiska ämnen

3.3	Humaniora och teologi	Journalistik, kommunikation och information
3.4	Humaniora och teologi	Religionsvetenskap
4.1	Naturvetenskap	Matematik
4.2	Naturvetenskap	Biologi
4.3	Naturvetenskap	Fysik
4.4	Naturvetenskap	Kemi
4.5	Naturvetenskap	Geovetenskap
4.6	Naturvetenskap	Farmaci
4.7	Naturvetenskap	Övrigt naturvetenskap
4.8	Naturvetenskap	Lant- och skogsbruk
5.1	Vård och omsorg	Omvårdnad
5.2	Vård och omsorg	Rehabilitering
6.1	Medicin och odontologi	Medicin
6.2	Medicin och odontologi	Övrigt medicin och odontologi
6.3	Medicin och odontologi	Odontologi
6.4	Medicin och odontologi	Veterinärmedicin
7.1	Övrigt område	Tvårvetenskap
7.2	Övrigt område	Idrott och friskvård
7.3	Övrigt område	Transport
7.4	Övrigt område	Militär utbildning
8.1	Konstnärligt område	Konst
8.2	Konstnärligt område	Musik
8.3	Konstnärligt område	Teater, film och dans

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

